

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ

ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Թիվ 1(47)

2010 թ.

Գլխավոր խմբագիր՝
Լևոն Օհանյան

Խմբագրական խորհուրդ

Սամվել Դիլբանդյան -

գլխավոր խմբագրի տեղակալ

Դավիթ Մելքոնյան -

պատասխանատու քարտուղար

Գևորգ Դանիելյան

Գագիկ Համբարձումյան

Արթուր Վաղարշյան

Սերգեյ Առաքելյան

Վիգեն Քոչարյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
ՀՀ իրավաբանների միություն

Խմբագրության հասցեն՝

ՀՀ, 0025 Երևան,

Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ

իրավաբանական ֆակուլտետ:

Հեռ. 55-77-92

*Խմբագրությունը կարող է
հրատարակել նյութեր՝ համամիտ
չլինելով հեղինակների
տեսակետներից:*

*10 համակարգչային էջից ավելի
չպատվիրված նյութերը չեն
ընդունվում:*

Դասիչ՝ 77771

Տպագրական 7 մամուլ

Գրանցման թիվը՝ 798

Տպաքանակը՝ 500

Գինը՝ պայմանագրային

Հանձնված է շարվածքի

1.04.2010

Հանձնված է տպագրության

27.04.2010

СОЮЗ ЮРИСТОВ
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

**ГОСУДАРСТВО
И
ПРАВО**

Номер 1 (47)
2010 г.

Главный редактор:
Левон Оганян

Учредитель и издатель:
Союз Юристов РА

Редакционный совет

Самвел Дилбандян -
зам. главного редактора

Давид Мелконян -
ответственный секретарь

Геворг Даниелян

Гагик Амбарцумян

Артур Вагаршян

Сергей Аракелян

Виген Кочарян

Адрес редакции:
РА, 0025 Ереван,
ул. Алека Манукяна 1,
юридический факультет ЕГУ.
Тел.: 55-77-92

7 усл. печ. л.
Тираж: 500
Сдано в набор 1.04.2010
Подписано к печати 27.04.2010

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ 4

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ԵՎ ԴԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Соловьев Александр
СОХРАНИТЬ ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ СИСТЕМЫ ПРИНЦИПОВ
УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....5

Սամվել Դիլբանդյան
ԱՆՁԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՈՒ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՅԵՐԻ ԱՊԱՅՈՒՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ 18

Արա Գաբուզյան, Կարո Բրուտյան
ՁԻՆԾԱՌԱՅՈՂՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՍՈՒԲՅԵԿՏ 27

Դավիթ Մելքոնյան
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՉՓՈԱՆԻՇՆԵՐԸ.....33

Լյուդվիկ Դավթյան
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎՈՎ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՏԵՔՍՏԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԵՏԱԶՈՏՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ և ԴՐԱՆՑ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.....40

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Արման Սարգսյան
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱ ԿՆՔՎԱԾ ԳՀՀ-Ի ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԿԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 49

Սառա Շիրազյան
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՍԱՆԿՑԻԱՆԵՐԻ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ 58

Դիանա Ղազարյան
ՋԱՐԳԱՅՈՂ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԼՈԲԱԼԻՋԱՑԻԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ.....64

Ани Акопян
ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ КОНВЕНЦИИ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И
ОСНОВНЫХ СВОБОД В АКТАХ СУДА ЕС.....73

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆ

Տարոն Սիմոնյան
ՄԻՆԵՐԳԵՏԻԿԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԵՏԴԱՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆ...81

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Տիրայր Վարդազարյան
ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ԶԱՆՑԱՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏԸ՝ ԸՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ.....92

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ԱՍԲՈՆ

Տիգրան Մարկոսյան
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....98

ՋԻՆԾԱՌԱՅՈՂՈՂ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՍՈՒԲՅԵԿՏ

Արա ԳԱԲՈՒԶՅԱՆ

*ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի վարիչ,
իրավ. գիյ. դոկտոր*

Կարո ԲՐՈՒՏՅԱՆ

*ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և
իրավունքի ինստիտուտի ասպիրանտ,
ՀՀ ՊՆ իրավաբանական վարչության պատ.
ավագ լեյտենանտ*

Հանցագործության հատուկ սուբյեկտի վերաբերյալ քրեաիրավական գրականության մեջ բազմաթիվ տեսակետներ են արտահայտվել: Ժամանակակից մասնագիտական գրականության մեջ հատուկ սուբյեկտ ասելով ավանդաբար հասկացվում է սուբյեկտի ընդհանուր հատկանիշների հետ միասին քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի հոդվածի դիսպոզիցիայում նախատեսված կամ դրանից ուղղակի բխող առանձնահատկություններով և լրացուցիչ հատկանիշներով օժտված անձ¹: Հանցագործության հատուկ սուբյեկտ հասկացության և հատկանիշների լիարժեք բացահայտման համար անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել մի շարք հանգամանքների վրա:

Պետք է նշել, որ հատուկ սուբյեկտ կարող է ճանաչվել միայն այն անձը, որը տվյալ հատուկ հարաբերությունների պատշաճ մասնակից է, ինչպիսին կարող են լինել ոչ բոլոր քաղաքացիները, այլ միայն նրանց որոշակի մասը, որոնք, ի տարբերություն հանցագործության ընդհանուր սուբյեկտների, այդ հարաբերությունների մեջ ընդգրկվում են հատուկ սահմանված կարգով: Օրինակ, համաձայն ՀՀ ՁՈԻ կայազորային ու պահակային ծառայությունների կանոնագրքի 126 հոդվածի՝ արգելվում է պահակախմբում նշանակել

այն զինծառայողներին, որոնք զինվորական երդում չեն ընդունել, հիվանդներին և այն զինծառայողներին, որոնք տվյալ պահին իրենց բարոյահոգեբանական վիճակով չեն կարող պահակային ծառայություն կատարել:

Մասնագիտական գրականության մեջ արդարացիորեն նշվում է, որ «հատուկ սուբյեկտով հանցագործություն» հասկացությունը ճիշտ չէ, քանի որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի նորմերով քրեական պատասխանատվություն է նախատեսվում այն անձանց համար, որոնք անմիջականորեն կատարել են որևէ հոդվածի դիսպոզիցիայով ամրագրված հանցագործություն: Իրականում ճիշտ կլիներ խոսել ոչ թե հատուկ սուբյեկտի մասին, այլ հատուկ հանցակազմով հանցագործությունների մասին, որում ոչ միայն սուբյեկտն է հատուկ, այլև մյուս տարրերը և, առաջին հերթին, հանցագործության օբյեկտը:

Օրենսդրության, ինչպես նաև դատաքննչական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ սուբյեկտի բոլոր հատկանիշների հայտնաբերման, անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու պայմանների բացահայտման, արարքի ճիշտ որակման համար հաճախ հարկ է լինում օգտվելու համապատասխան օրենսդրական ակտերի զանազան դրույթներից: Օրինակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 367 հոդվածով (պահակային կամ կայազորային ծառայության կանոնագրքային կանոնները խախտելը) նախատեսված հանցագործության սուբյեկտ կարող է ճանաչվել միայն այն զինծառայողը, որը մտնում է պահակախմբի կամ պարեկախմբի կազմի մեջ: Այդպիսի զինծառայողների կատեգորիան որոշվում է ՀՀ ՁՈԻ կայազորային և պահակային ծառայությունների կանոնագրքով: Նշված հանցա-

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԷ ԵՎ

ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

գործության պատշաճ սուբյեկտի մասին հարցի լուծման, անձին այդ հողվածով նախատեսված քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար սկզբունքային նշանակություն ունի ՀՀ ՁՈՒ ներքին ծառայության կանոնագիրքը, որն արգելում է զինվորական պաշտոնի նշանակելը, մարտական խնդիրների կատարմանը (մարտական հերթապահության, պահակային ծառայության) ընդգրկել այն զինծառայողին, որը դեռ չի տվել զինվորական երդում: Արգելվում է նաև այդպիսի զինծառայողներին վստահել գեներ, զինամթերք և այլն²: Այս կապակցությամբ հարց է առաջանում, թե կարող է արդյոք այդպիսի զինծառայողը համարվել քրեական օրենսգրքի 367 հոդվածով նախատեսված հանցագործության սուբյեկտ, եթե խախտվում են ՀՀ ՁՈՒ ներքին ծառայության կանոնագրքի վերոնշյալ արգելքները: Կամ ինչպե՞ս լուծել այն անձի քրեական պատասխանատվության հարցը, որը զինծառայության մեջ հայտնվել է ոչ օրինական հիմքով (զորակոչվել է անառողջ վիճակում) և կատարել է զինվորական հանցագործություն: Հնարավոր են նաև դեպքեր, երբ զորակոչիկը, որը ունի հոգեկան շեղումներ կամ չհանված կամ չմարված դատվածություն, անօրինական կանչվում է ծառայության և ընթացքում կատարում է զինվորական հանցագործություն: Նված դեպքերում, կարծում ենք, առավել ճիշտ մոտեցումն այն է, որ եթե նշված անձինք հատուկ հարաբերություններում ընդգրկվել են իրավասու մարմնի համապատասխան ակտով և հանցանքը կատարելիս մեղսունակ են եղել, ապա պետք է ճանաչվեն որպես զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտներ՝ չնայած այն հանգամանքին, որ վերջիններս պատշաճ կարգով չեն ընդգրկվել այդպիսի հատուկ հարաբերություններում: Նմանատիպ իրավիճակներից խուսափելու միջոց կարող է լինել իրավասու պետական

մարմնի համապատասխան ակտի օրինականության բողոքարկումը՝ դրանից բխող հետևանքներով: Այսպիսի մոտեցման տրամաբանությունն այն է, որ հատուկ հասարակական հարաբերություններում անձանց ոչ պատշաճ ձևով ներգրավելու դեպքում վերջիններիս կողմից դիտավորությանը և մեղսունակ վիճակում հանցանք կատարելիս բացառվի պատասխանատվությունից խուսափելու հավանականությունը: Կարծում ենք, որ, օրինակ, մարտական հերթապահության կանոնները խախտած և երկրի պաշտպանունակությանը էական վնաս պատճառած անձը, որը թեև պատշաճ ձևով չի ընդգրկվել նշված ծառայության մեջ, չպետք է ազատվի քրեական պատասխանատվությունից:

Վիճելի է նաև ռազմաուսումնական հաստատություններում սովորող կուրսանտների կողմից զինվորական հանցագործություն կատարելու դեպքում հանցագործության հատուկ սուբյեկտ ճանաչելու հարցը, քանի որ քաղաքացիները կարող են ՌՈՒՀ ընդունվել նաև 16 տարեկանից: Սակայն, ընդհանուր կանոնի համաձայն, զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտ կարող են լինել 18 տարին լրացած անձինք³: Առավել ճիշտ մոտեցումն այս խնդրին կուրսանտին զինվորական հանցագործության սուբյեկտ ճանաչելն է, քանի որ, համաձայն «Ձինվորական ծառայություն անցնելու մասին» ՀՀ օրենքի, ռազմաուսումնական հաստատությունների կուրսանտներն իրենց կարգավիճակով հավասարեցված են զինծառայողներին⁴:

Վերոնշյալ օրինակներից կարելի է եզրակացնել, որ քրեական պատասխանատվության ենթակա անձին հատուկ սուբյեկտ ճանաչելու հարցի լուծման համար այն համապարտադիր հատկանիշների հաշվառումը և վերլուծությունը, որոնք նախատեսված են քրեական օրենսգրքում (տարիք, մեղսունակություն) կամ ամրագրված են քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի նորմերի դիսպոզիցիաներում (հանցագործության հատուկ սուբյեկտի դեպքում),

անհրաժեշտ է, սակայն բավարար չէ այն դեպքերում, երբ հատուկ սուբյեկտի հատկանիշները կանխորոշված չեն դիսպոզիցիայում, և հատուկ սուբյեկտի մասին եզրակացությունը չի բխում հենց քրեական օրենսգրքից, կատարված արարքի բնույթից: Նման դեպքերում միայն կոնկրետ հանցագործությանը կամ հանցագործության տեսակին հատուկ այդպիսի լրացուցիչ հատկանիշները գտնվում են քրեական օրենսդրության շրջանակներից դուրս, քանի որ քրեական օրենսգրքում (կոնկրետ նորմի դիսպոզիցիայում) հատկանիշների և առանձնահատկությունների այդպիսի մեծ զանգվածի ներառումը գործնականորեն անհնար է: Այնուամենայնիվ, սուբյեկտի այդպիսի յուրահատուկ հատկանիշները (երբ դրանք նախատեսված են համապատասխան օրենսդրական ակտերում) ունեն կարևոր քրեաիրավական նշանակություն, ամմիջականորեն ազդում են անձին՝ որպես հանցագործության սուբյեկտ ճանաչելու վրա և անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու անհրաժեշտ պայման (լրացուցիչ հիմքեր) են:

Քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի նորմերի վերլուծությունը վկայում է այն մասին, որ հատուկ սուբյեկտների կողմից կատարվող հանցագործություններից բացի՝ օրենքը պարունակում է նաև այնպիսի հանցակազմեր, որոնք կարող են կատարվել հատուկ սուբյեկտների ավելի նեղ շրջանակի կողմից: Ձինվորական հանցակազմերի համակարգում կան այնպիսի արարքներ, որոնց սուբյեկտներ կարող են լինել ոչ բոլոր զինծառայողները, այլ միայն յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում նորմի դիսպոզիցիայում մատնանշված նրանց որոշակի կատեգորիան: Օրինակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 357 հոդվածով նախատեսված հանցագործության (պետին դիմադրելը) սուբյեկտ կարող է լինել միայն ենթական (ստորադասը), այսինքն՝ ծառայողական դիրքով կամ զինվորական կոչումով պետի ենթակայությունում գտնվող զինծառայողը: Այստեղից կարելի է

հետևություն անել, որ զինվորական ծառայության հատուկ տեսակների կրման կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտ կարող են լինել ոչ բոլոր զինծառայողները, այլ միայն նրանք, ովքեր մտնում են համապատասխան վերակարգի կազմում և այլն: Ընդ որում, այդպիսի հանցակազմեր պարունակվում են ոչ միայն քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի տարբեր գլուխներում, այլև հանցագործության հատուկ սուբյեկտներով հանցակազմերը ընդգրկող գլխում:

Վերոշարադրյալի հիման վրա հանցագործության հատուկ սուբյեկտ հասկացությունը կարելի է սահմանել հետևյալ կերպ.

Հանցագործության հատուկ սուբյեկտը (հատուկ հանցակազմով հանցագործության սուբյեկտ) քրեական օրենսգրքով պաշտպանվող հատուկ հասարակական հարաբերությունների մեջ ընդգրկված, այդ օրենսգրքով նախատեսված հանրորեն վտանգավոր արարք կատարած, հատուկ մասի հոդվածի դիսպոզիցիայում նշված կամ անմիջականորեն քրեական օրենսգրքից բխող, իսկ անհրաժեշտ դեպքերում այլ օրենսդրական ակտերում թվարկված ընդհանուր, ինչպես նաև լրացուցիչ հատկանիշներ ունեցող և որպես հանցագործության կատարող քրեական պատասխանատվության ենթակա անձն է:

Ձինվորական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտներ համարվում են զինծառայողները, ինչպես նաև պահեստազորում գտնվող քաղաքացիները՝ զինվորական հավաքներ անցնելու ժամանակ: Ինչպես նշվեց, հատուկ սուբյեկտների մեջ առանձնացվում են նաև հատուկ-կոնկրետ սուբյեկտներ: Դա վերաբերում է նաև զինծառայողին՝ որպես հանցագործության հատուկ սուբյեկտի: Օրենսդիրը մի դեպքում ուղղակի մատնանշում է հանցագործության հատուկ-կոնկրետ սուբյեկտին (քրեական օրենսգրքի հոդվածի դիսպոզիցիայում), իսկ մյուս դեպքում սուբյեկտի հատուկ-կոնկրետ բնույթը

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԷ ԵՎ

ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

բխում է նորմի դիսպոզիցիայի վերլուծությունից: Օրինակ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 357, 358 հոդվածներից հետևում է, որ պետի նկատմամբ բռնի գործողություններ կատարելու սուբյեկտ կարող է լինել միայն այն զինծառայողը, որը ծառայության բերումով կամ զինվորական կոչումով մշտապես կամ ժամանակավորապես ենթարկվում է այն անձին, ում նկատմամբ կատարվում են բռնի գործողություններ:

Սուբյեկտին որոշակի հասարակական հարաբերությունների մեջ ներգրավելու ընդհանուր պայման է համարվում քրեական օրենսգրքում նշված հատկանիշների առկայությունը (մեղսուսակություն, տարիք): Անձին հատուկ հասարակական հարաբերությունների ոլորտում ներգրավելու համար պահանջվում են լրացուցիչ պայմաններ: Անհրաժեշտ է նշել, որ քրեաիրավական պաշտպանության օբյեկտ համարվող հասարակական հարաբերությունները բաժանվում են ընդհանուրի և հատուկի:

Ընդհանուր հարաբերությունները նրանք են, որոնցում կարող են ընդգրկվել բոլոր քաղաքացիները՝ առանց լրացուցիչ պայմանների և պահանջների (կյանքի և առողջության ապահովման, անհատի պատվի ու արժանապատվության և այլ հարաբերություններ): Այդ դեպքում հանցագործության սուբյեկտ կարող է լինել ցանկացած անձ, քանի որ բոլոր անձանց վրա դրվում է սահմանված հարաբերությունների ապահովման համար նախատեսված նորմերի պահպանման պարտականություն, և դրանք խախտումն օրենքով նախատեսված դեպքերում առաջացնում է քրեական պատասխանատվություն:

Հատուկ հարաբերությունները նրանք են, որոնք ծագում են ինչ-որ առանձնահատուկ, հանրորեն անհրաժեշտ գործառույթների իրականացման կապակցությամբ⁶: Սովորաբար դրանք պաշտոնատար անձի, զինծառայողի, իրավաբանի, բժիշկի և այ-

լոց ծառայողական, մասնագիտական պարտականություններից բխող գործառույթներն են:

Ի տարբերություն ընդհանուր հարաբերությունների սուբյեկտների՝ հատուկ հարաբերությունների սուբյեկտները այդ հարաբերություններում ներգրավվում են հատուկ, նորմատիվ եղանակով: Այդ պատճառով հատուկ հասարակական հարաբերությունների համակարգում չեն ներգրավված անձինք չեն կարող լինել հատուկ հանցակազմով հանցագործությունների սուբյեկտ (նրանք կարող են լինել միայն այդպիսի հանցագործությունների կատարման կազմակերպիչներ, դրդիչներ կամ օժանդակողներ): Սուբյեկտների շրջանակի սահմանափակումը պայմանավորված է սուբյեկտի հատուկ հատկանիշով. այդպիսին կարող է լինել միայն այն անձը, որը տվյալ քրեաիրավական նորմով պահպանվող հարաբերությունների պատշաճ սուբյեկտ է:

Քրեական օրենսգրքի նորմերով պահպանվող հատուկ հարաբերությունների թվին, որոնք կարող են խախտվել հատուկ սուբյեկտների կողմից, դասվում են, օրինակ, զինված ուժերում գործող և զինվորական օրենսդրության նորմերի հիմքի վրա ստեղծված (ծևավորված) հարաբերությունները: Որպես այդ իրավահարաբերությունների սուբյեկտներ՝ հանդես են գալիս զինծառայողները: Ընդ որում, քաղաքացին զինծառայող է դառնում զինվորական մարմնի համապատասխան ակտի՝ զորակոչի հիման վրա, որն իրականացվում է այդ հարաբերությունները կարգավորող նորմատիվ ակտերի կարգադրագրերին համապատասխան: Այն դեպքերում, երբ օրենքը պատասխանատվություն է նախատեսում հատուկ պարտականությունների խախտման համար, հանցագործության սուբյեկտ կարող է լինել միայն հատուկ սուբյեկտը: Այստեղ անհրաժեշտ է ընդգծել, որ հատուկ հասարակական հարաբերությունների ոլորտում անձի ձևական գտնվելու փաստն ինքնին դեռ չի նշանակում, որ

նրա կողմից թույլ տրված հատուկ հարաբերությունների խախտումը պետք է հանգեցնի քրեական պատասխանատվության:

Գործող քրեական օրենսդրության մեջ նշանակալի տեղ են զբաղվում զինվորական հանցագործությունները, որոնք, ի տարբերություն բոլոր այլ հանցագործությունների, ունեն որոշակի առանձնահատկություններ, քանի որ ոտնձգում են տվյալ պետության զինված ուժերում սահմանված զինվորական ծառայության կրման կարգի դեմ, որը խախտվում է միայն զինվորական ծառայության մեջ գտնվող անձանց կողմից:

Զինված ուժերն ունեն առանձնահատուկ նշանակություն. նրանք կոչված են ապահովելու հայրենիքի պաշտպանությունը ցանկացած թշնամու հարձակումից: Իրենց առանձնահատուկ նշանակության ուժով պայմանավորված՝ զինված ուժերում դրված են կյանքի, կենցաղի և զործունեության յուրահատուկ պայմաններ, որտեղ ծառայությունն առաջացնում է բնութով և կարևորությամբ առանձնահատուկ պարտականություններ: Զինծառայողների վրա դրված են զինվորական կարգապահության ճիշտ և անշեղ պահպանման խիստ պահանջներ: Յուրաքանչյուր զինծառայողի՝ զինվորական «երկաթյա» կարգապահության պահպանումից են կախված ՀՀ զինված ուժերի հզորությունն ու ամրությունը: Ազգային բանակի հզորության ու մարտունակության ամրապնդման, Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանունակության համար անհրաժեշտ է պատասխանատվության խիստ միջոցներ սահմանել ցանկացած զինծառայողի կողմից զինվորական կարգապահության հանցավոր խախտման համար:

Զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտներ կարող են լինել զինծառայողները, ինչպես նաև պահեստազորի զինծառայողները: Այստեղ անհրաժեշտ է նշել, որ զինծառայող և զինապարտ հասկացությունները նույնական չեն, ինչից հետևում է, որ այս կամ այն անձանց զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտներ ճանաչելու հարցը պետք է որոշվի տարբե-

րակված ձևով: Զինծառայողները զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտ կարող են ճանաչվել իրական ծառայության մեջ գտնվելու ամբողջ ժամանակահատվածում, իսկ պահեստազորի զինապարտները՝ միայն ուսումնական հավաքների անցկացման ընթացքում: Այս պարագայում կարևոր նշանակություն ունի զինծառայողների իրական ծառայության, իսկ պահեստազորի զինծառայողների համար՝ ուսումնական կամ վարժական հավաքների մեջ գտնվելու սկզբի և ավարտի պահերի տարբերակումը:

Համաձայն «Զինվորական ծառայություն անցնելու մասին» ՀՀ օրենքի 5 հոդվածի՝ իրական զինվորական ծառայության մեջ գտնվելու սկիզբ, այստեղից բխող բոլոր հետևանքներով, համարվում է զորակոչիկների համար՝ ծառայության վայր մեկնելու համար զինվորական կոմիսարիատ ներկայանալու օրը, պայմանագրային զինվորական ծառայության ընդունվող քաղաքացիների համար՝ պայմանագիրն ուժի մեջ մտնելու օրը, ռազմաուսումնական հաստատություններ ընդունված քաղաքացիների համար՝ տվյալ ռազմաուսումնական հաստատություններում սահմանված կարգով որպես կուրսանտ գրանցվելու օրը:

Ուսումնական և վարժական հավաքների մեջ գտնվող զինապարտի համար ծառայության սկիզբ է համարվում սահմանված հավաքներից նրանց փաստացի մնալու առաջին, իսկ ավարտի պահ՝ սահմանված հավաքների վերջին օրը⁶:

Իրական զինվորական ծառայության մեջ գտնվելու ավարտը համարվում է զորամասից զորացրման մասին համապատասխան փաստաթղթերի ստացման օրը:

Զինծառայողները և պահեստազորի զինապարտները զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտ կարող են ճանաչվել միայն վերոնշյալ սկզբի և ավարտի պահերի միջև ընկած ժամանակի ընթացքում և միայն կապված զինվորական ծառայության սահմանված կարգի դեմ ուղղված հանցագործության հետ: Ծառայություն կամ հավաքներ անցնելու հետ չկապված հան-

Քրեական Իրավունք Եվ

ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ցագործությունների դեպքում զինծառայողները և պահեստագործում գտնվող քաղաքացիները չեն կարող ճանաչվել զինվորական հանցագործությունների սուբյեկտներ, այլ պետք է պատասխանատվություն կրեն ընդհանուր հիմունքներով:

Ձինվորական ծառայության դեմ կատարվող հանցագործությունը դասվում է հատուկ սուբյեկտով հանցագործությունների թվին, ուստի այդպիսի հանցագործություններ կատարողներ կարող են համարվել միայն տվյալ կոնկրետ պետության զինված ուժեր և այլ զորքեր զորակոչված ու պայմանագրով զինվորական ծառայություն անցնող անձինք, ռազմաուսումնական հաստատություններում սովորող կուրսանտները, ինչպես նաև զինվորական հավաքների անցկացման ժամանակ պահեստագործում գտնվող քաղաքացիները: Նշված բոլոր անձինք ունեն զինծառայողների կարգավիճակ¹:

Հատուկ սուբյեկտների քրեական պատասխանատվության առավել լիարժեք և ճիշտ հիմնավորման համար անհրաժեշտ է քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում նախատեսել հոդված, որում պետք է ամրագրվի տվյալ կատեգորիայի սուբյեկտների պատասխանատվության առանձնահատկությունները: Այդպիսի պայմանների թվին է դասվում, օրինակ, հատուկ հարաբերությունների ուլորտում սուբյեկտների ներառման նորմատիվային միջոցը:

Վերոգրյալը թույլ է տալիս եզրակացնե-

լու, որ.

- հատուկ հանցակազմով հանցագործության սուբյեկտ կարող են լինել միայն տվյալ հատուկ հարաբերությունների մասնակիցները (հատուկ սուբյեկտները),

- սուբյեկտի ներառումը հատուկ հարաբերությունների համակարգ պետք է լինի նորմատիվ (հատուկ) եղանակով,

- ոչ միայն քրեական օրենսգրքում, այլև որոշ դեպքերում մյուս օրենսդրական ակտերում անհրաժեշտ է, որ ուղղակի նախատեսված լինեն կամ անմիջականորեն դրանցից բխեն սուբյեկտի լրացուցիչ հատկանիշները (առանձնահատկությունները),

- հատուկ հարաբերությունների մասնակից անձը պետք է ունակ լինի ուսնձգություն կատարելու դրանց նկատմամբ և պատասխանատվություն կրելու որպես հանցագործության կատարող:

Հատուկ սուբյեկտի այսպիսի բնորոշումը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ հատուկ հատկանիշները պայմանավորված են հատուկ հարաբերությունների առանձնահատկություններով: Դրանք վկայում են անձի վրա դրված հատուկ գործառույթների կատարման, իսկ դրանց խախտման դեպքում դրա համար քրեական պատասխանատվություն կրելու իրական հնարավորության և կարողության մասին: Այս խնդրի վերաբերյալ ընդունելի մոտեցումը քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասի նորմում անձին հատուկ սուբյեկտ ճանաչելու պայմանների ամբողջության ամրագրումն է, ինչպես նաև «Հատուկ հանցակազմով հանցագործություններում հանցակիցների պատասխանատվության մասին» հոդվածի նախատեսումը:

¹ Стѹ Павлов В. Г. Субъект преступления и уголовная ответственность. СПб., 2000, էջ 27:

² Стѹ ՀՀ ՁԻՄ ներքին ծառայության կանոնագիրք, հոդված 10. (ԱԺ-ն ընդունել է 1996թ. դեկտեմբեր 3-ին):

³ Стѹ Преступления против военной службы: Учебник для вузов. Под ред. Н. А. Петухова, изд-во НОРМА, М.2002, էջ 14:

⁴ Стѹ ՀՀ օրենքը «Ձինվորական ծառայություն անցնելու մասին», հոդված 1 (Ընդունվել է

03.07.2002թ.):

⁵ Стѹ Тер-Акопов А. А. — Уголовное право РФ. Учебное пособие, М.: Изд-во МНЭПУ, 2001, էջ 83:

⁶ Стѹ Мигачев Ю. И., Тихомиров С. В., Военное право: Учебник. Изд-во «Юрлитинформ», М., էջ 94:

⁷ Стѹ «Ձինվորական ծառայություն անցնելու մասին» ՀՀ օրենք, 1-ին հոդված (Ընդունված 03.07.2002թ.):